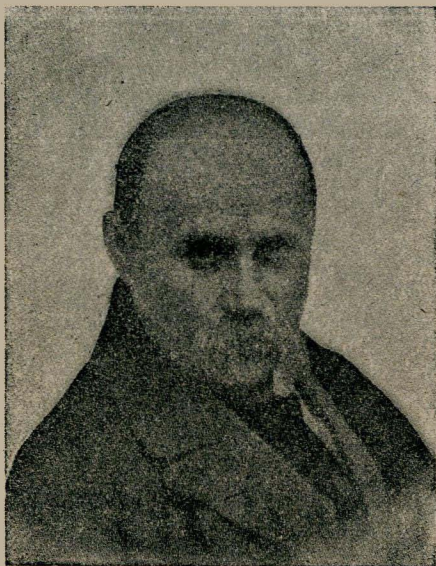

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

ДУМКИ

Бібліотека „Українського Слова“, Ч. 23.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО
ДУМКИ

BERLIN 1922.

Дружарня Шарфого у Вецлярі.

На-що мені чорні брови.

На-що мені чорні брови?

На-що карі очі?

На-що літа молодії,

Веселі, дівочі?

Літа мої молодії

Марно пропадають,

Очі плачуть, чорні брови

Од вітру линяють.

Серце вяне, нудить світом,

Як пташка без волі.

На-що-ж мені краса моя,

Коли нема долі?

Тяжко мені сиротою

На сім світі жити;

Свої люди—як чужії,

Ні з ким говорити;

Нема кому розпитати,
Чого плачуть очі?
Нема кому розказати,
Чого серце хоче,
Чого серце, як голубка,
День і ніч воркує?
Ніхто його не питає.
Не знає, не чує;
Чужі люди не питають,
Та й на-що питати?
Нехай, плаче сиротина.
Нехай літа тратить!
Плач же, серце, плачте, очі
Поки не заснули,
Голосніше, жалобніше,
Щоб вітри почули,
Щоб понесли буйнесенькі
За синєє море —
Чорнявому, зрадливому
На лютеє горе!

Вітер в гаї нагинає
Лозу і тополю,
Лама дуба, котить полем
Перекотиполє.

Так і доля; того лама,
Того нагинає.
Мене котить, — і де спинить,
І сама не знає!

У якому краї мене заховують?
Де я прихилося, на віки засну?
Коли нема долі, нема талану,
То нікого й кинуть. Ніхто не згадає,
Не скаже хоть на сміх: „Нехай спочиває!
Тільки його й долі, що рано заснув!..“

Не завидуй багатому:
Багатий не має
Ні приязні, ні любови,
Він все те наймає;

Не завидуй могучому,
Бо той заставляє;
Не завидуй і славному:
Славний добре знає,

Що не його люди люблять,
А ту тяжку славу,
Що він кровю та сльозами
Вилле на забаву!

І молоді, як зійдуться,
То любо та тихо,
Як у раю, а дивишся —
Ворушиться лихо...

Не завидуй же нікому,
Дивись кругом себе:
Нема раю на всім світі,
Хіба що на небі!

З а п о в і т .

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видно, — було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, — отоді я
І лани і гори —
Все покину і полину

До самого Бога
Молитися. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в семі великій,
В семі вольній, новій,
Не забудьте помянути
Незлим тихим словом!

Минають дні, минають ночі,
Минає літо; шелестить
Пожовкле листя; гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить;
І все заснуло, — і не знаю,
Чи я живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже й не плачу й не сміюсь...

Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!

Не дай спати ходячому,
Серцем замірати,
І гнилою колодою
По світу валятись,
А дай жити, серцем жити
І людей любити,
А коли ні, то проклинать
І світ запалити!

Страшно впасти у кайдани,
Умірять в неволі;
А ще гірше—спати, спати,
І спати на волі,
І заснути на вік-віки,
І сліду не кинуть
Ніякого: однаково —
Чи жив, чи загинув...

Доле, де ти? Доле, де ти?
Нема ніякої!
Коли доброї жаль, Боже,
То дай злої, злої!

Вечір.

Садок вишневий коло хати.
Хрущі над вишнями гудуть,

Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечеряють ждуть.

Семя вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає:
Дочка вечеряють подає...
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все... Тільки дівчата
Та соловейко не затих.

—
Мені однаково.

Мені однаково, чи буду
Я жить в Україні, чи ні,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снігу на чужині —
Однаковісенько мені!

В неволі виріс між чужими,
І, не оплаканий своїми,

В неволі плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого сліду не покину,
На нашій славній Україні,
На нашій — не своїй землі.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: „Молись,
Молися, сину: за Вкраїну
кого замучили колись“!

Мені однаково, чи буде
Той син молитися, чи ні ..
Та не однаково мені,
Як Україну злії люди
Присплять, лукаві, і в огні
її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені!

— — —
Ой одна я.

Ой одна я одна,
Як билоночка в полі,
Та не дав мені Бог
А-ні щастя, ні долі;
Тільки дав мені Бог
Красу, карії очі,

Та й ті виплакала
В самотині дівочій.
А-ні братіка я,
Ні сестрички не знала,
Між чужими зросла,
Долі щастя не мала...
Де-ж дружина моя?
Де ви, добрії люде?
їх нема... Я сама,
А дружини — й не буде!...

Думи мої.

Думи мої, думи мої!
Ви мої єдині!
Не кидайте хоч ви мене
При лихій годині!
Прилітайте, сизокрилі
Мої голубята,
Із-за Дніпра широкого
У степ погуляти
З Киргизами убогими!
Вони вже убогі,
Уже голі, та на волі
Ще моляться Богу.

Прилітайте ж, мої любі!
Тихими речами
Привітаю вас, як діток,
І заплачу з вами.

Самому чудно. А де-ж дітись?
Що діяти і що почать?
Людей і долю проклинать —
Не варт, ей-Богу! Як же жити
На чужині, на самоті?
І що, робити в-заперті?
Як-би кайдани перегризти,
То гриз по-троху-б... Так не ті,
Не ті їх ковалі кували,
Не так залізо гартували,
Щоб перегризти... Горе нам,
Невольникам і сиротам,
В степу безкраїм за Уралом!

Один у другого питаєм:
На-що нас мати привела?
Чи для добра, чи то для зла?

На-що живем? Чого бажаєм
І, не дознавшись, уміраєм
І покидаємо діла?

Які-ж мене, мій Боже милий,
Діла осудять на землі?
Бодай ті діти не росли,
Тебе, святого, не гнівили,
Що у неволі народились
І стид на Тебе понесли!

Сонце заходить, гори чорніють,
Пташечка тихне, поле німіє;
Радіють люди, що одпочинуть.
А я дивлюся і серцем лину
В темний садочок на Україну:
Лину я, лину, думу гадаю,
І ніби серце одпочиває.
Чорніє поле, і гай, і гори,
На синє небо виходить зоря.
Ой зоре зоре! — і сльози кануть.
Чи ти зійшла вже і на Україні?
Чи очі карі тебе шукають
На небі синім? Чи забувають?

Коли забули, бодай заснули,
Про мою доленьку щоб і не чули!

Не гріє сонце на чужині.
А дома надто вже пекло;
Мені не весело було
Й на нашій славній Україні;
Ні хто любив мене, вітав,
І я хилився ні до кого,
Блукав собі, молився Богу,
Та люте панство проклинав,
І згадував літа лихії,
Погані, давнії літа.
Тоді повісили Христа, —
Й тепер не втік би син Марії!
Ніде не весело мені,
Та мабуть весело й не буде.
І на Україні добрі люди, —
Отже такі й на чужині!
Хотілося-б (та й то для того,
Щоб не робили Москалі
Труни із дерева чужого),
Аби хоч крихотку землі
Із-за Дніпра мого святого

Святії вітри принесли...
Та й більш нічого! Так-то, люди,
Хотілося-б... та що й гадать!
На що вже й Бога турбувать
Коли по-нашому не буде!

Мені тринацятий минало,
Я пас ягнята за селом,
Чи то так сонечко сіяло,
Чи так мені чого було —

Мені так любо, любо стало,
Неначе в Бога...
Уже прокликали до паю,
А я собі у буряні
Молюся Богу; і не знаю
Чого маленькому мені
Тоді так приязно молилось,
Чого так весело було.
Господнє небо і село,
Ягня, здається, веселилось,
І сонце гріло — не пекло.

Та не довго сонце гріло.
Не довго молилось;
Запекло, почервоніло
І рай запалило.
Мов прокинувся, — дивлюся:
Село почорніло,
Боже небо голубее —
І те помарніло.
Поглянув я на ягната —
Не мої ягната;
Обернувся я на хати —
Нема в мене хати.
Не дав мені Бог нічого!
І хлинули сльози...

Тяжкі сльози... А дівчина
При самій дорозі,
Недалеко коло мене
Плоскінь вибірала,
Та й почувла, що я плачу:
Прийшла, привітала,
Утирала мої сльози,
І поцілувала.

Неначе сонце засіяло,
Неначе все на світі стало
Мое: лани, гаї, сади...
І ми, жартуючи, погнали
Чужі ягнята до води.

Бридня! А й досі, як згадаю,
То серце плаче та болить:
Чому Господь не дав дожить
Малаго віку у тім раю!
Умер би орючи на ниві,
Нічого-б на світі не знав,
Не був би в світі юродивим,
Людей і Бога-б не прокляв!

—

Ой гляну я подивлюся
На той степ, на поле:

Чи не дасть Бог милосердий
Хоч на старість волі?
Пішов би я в Україну,
Пішов би до дому;
Там би мене привітали,
Зраділи-б старому;
Там би я спочив хоч мало,
Молившись Богу;
Там би я... та шкода й гадки:
Не буде нічого!...
Як же його у неволі
Жити без надії?
Навчіть мене, люди добрі,
А то одурію!

Полюбилася я,
Одружилася я
З безталанним сиротою —
Така доля моя!

Люди гордії, злі
Розрізнили, взяли
Та повезли до прийому —
Оддали в москалі!

І московкою я,
Одиноюкою я
Старіюся в чужій хаті —
Така доля моя!

І багата я,
І вродлива я,
Та не маю собі пари,
Безталанна я!

Тяжко, тяжко в світі жить
І нікого не любить,
Оксамитові жупани
Одинокій носить!

Полюбилась би я,
Одружилась би я,
З чорнобривим сиротою,
Та не воля моя!

Батько — мати не сплять,
На сторожі стоять,
Не пускають саму мене
У садочок гулять!

А хоч пустять, то з ним,
З препоганим старим,
З моїм нелюбом багатим,
З моїм ворогом злим!

Не для людей, тієї слави,
Мережані та кучеряві
Оці вірші віршую я —
Для себе, братія моя!
Мені легшає в неволі,
Як я їх складаю:
З-за Дніпра мов далекого
Слова прилітають
І стеляться на папері,
Плачучи, сміючись,
Мов ті діти. і радують
Одинокую душу,
Убогую. Любо мені,
Любо мені з ними,
Мов батькові багатому
З дітками малими.
І радий я, і веселий,
І Бога благаю,

Щоб не приспав моїх діток
В далекому краю.
Нехай летять до-домоньку
Легенькі діти
Та розкажуть, як то тяжко
Було їм на світі!...
І в семі веселій тихо
Дітей привітають,
І сивою головою
Батько покиває.
Мати скаже: „Бодай тії
Діти не родились!“
А дівчина подумає:
„Я їх полюбила!“

Ой сяду я під хатою,
На улицю гляну,
Як то тії дівчаточка
Без своєї Ганни,
Без моєї Ганнусеньки,
У хрещика грають.

І граються невесело,
І не так співають

Дівчаточка... А моєї
Голубки немає:
У свекрухи десь воркує,
Мене виглядає.

Закувала зозуленька
В зеленому гаї:
Заплакала дівчинонька —
Дружини немає.
А дівочі молодії
Веселії літа,
Як квіточка за водою,
Пливуть з цього світа.

Ой люлі, люлі, моя дитино,
В-день і в-ночі. .
Підеш, мій сину, по Україні,
Нас кленучи.

Сину мій, сину! Не клени тата,
Не помяни!
Мене прокляту: я — твоя мати, —
Мене клени!...

Мене не стане, — не йди між люди, —
Іди ти в гай:
Гай не питає, й бачить не буде, —
Там і гуляй!

Найдеш у гаї тую калину,
То й пригорнись!...
Бо я любила, моя дитино,
Її колись.

Як підеш в села, між тії хати,
То не журись:
А як побачиш з дітками матір,
То — не дивись!

Не так тії вороги,
Як добрії люди —
І окрадуть жалкуючи,
Плачучи осудять,
І попросять тебе в хату
І будуть вітати,
І питать тебе про тебе,
Щоб потім сміятись.
Щоб з тебе сміятись.
Щоб тебе добити

Без ворогів можна в світі
Як-небудь прожити;
А ці добрі люди
Найдуть тебе всюди.
І на тім світі, добряги,
Тебе не забудуть!

І широку долину,
І високу могилу,
І вечірню годину,
І що снилось, говорилося —
Не забуду я.

Та що з того? Не побрались,
Розійшлися, мов не знались.
А тим часом дорогії
Літа тії молодії
Марне пронеслись.

Помарніли ми обоє,
Я — в неволі, ти — вдовою;
Не живем, а тільки ходим
Та згадуєм тії годи,
Як жили колись.

Ой чого ти почорніло,
Зеленє поле?
— Почорніло я од крови
За вольную волю.
Круг містечка Берестечка,
На чотири милі,
Мене славні Запорожці
Своїм трупом вкрили,
Та ще мене гайворони
Укрили з півночі —
Ключуть очі козацькїї,
А трупу не хочуть.
Почорніло я, зелене,
Та за вашу волю.
Я знов буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернетесь на волю, —
Будете орати
Мене зтиха, та орючи
Долю проклинати...

—
Туман, туман долиною —
Добре жити з родиною;
А ще лучче за горою
З дружиною молодю.

Ой піду я темним гаєм
Дружиноньки пошукаю.
„Де ти? де ти? озовися!
Прийди, серце, пригорнися.

Нумо, серце, лицятися,
Та поїдем вінчатися,
Щоб не знали батько й мати,
Де ми будем ночувати.“

Одружилась, заховалась...
Бодай була не кохалась!
Легче було-б самій жити,
Як з тобою в світі битись.

Не тополю високою
Вітер нагинає —
Дівчинонька одинока
Долю зневажає.
— Бодай тобі, доле,
У морі втопитись,
Що не даєш мені й досі
Ні з ким полюбитись!
Як дівчата цілуються,
Як їх обнімають.

І що тоді їм діється —
Я й досі не знаю...
І не знатиму. Ой мамо!
Страшно дівувати,
Увесь вік свій дівувати,
Ні з ким не кохатись.

Навгороді коло броду
Барвінок не сходить;
Чомусь дівчина до броду
По воду не ходить.
 Навгороді коло тину
Сохне на тичині
Хміль зелений; не виходить
Дівчина з хатини.
 Навгороді коло броду
Верба похилилась;
Зажурилась чорнобрива,
Тяжко зажурилась.
 Плаче, плаче та ридає,
Як рибонька бється...
А над нею, молодою,
Поганець сміється.

Утоптала стежечку
через яр,
Через гору, серденько
На базар.
Продавала бублики
Козакам,
Вторгувала, серденько,
Пятака.
Я два шаги, два шаги
Пропила,
За копійку дудника
Найняла.
Заграй мені, дуднику,
На дуду, —
Нехай своє лишенько
Забуду!
Отака я дівчина,
Така я!
Сватай мене, серденько, —
Вийду я!

В неволі, в самоті немає,
Нема з ким серце поєднать,
То сам собі оце шукаю
Когось-то, з ним щоб розмовлять.

Шукаю Бога, — а нахожу
Таке, що цур йому й казать!
От-що зробили з мене годи
Та безталання! Та ще й те,
Що літечко моє святе
Минуло хмарне, що немає
Ні-же єдиного случаю,
Щоб до ладу було згадать,
А душу треба розважать,
Бо їй так хочеться, так просить
Хоч слова тихого... Не чуть!
І мов у полі сніг заносить
Неохолонувший ще труп.

Ой умер старий батько
І старенькая мати,
Та нема кому щирої
Тії радоньки дати.
Що мені на світі
Сироті робити?
Чи йти в люди жити,
Чи дома журитись?
Ой піду я в гай зелений,
Посажу я руту:

Як що зійде моя рута —
Остануся тута.
Прийде милий в мою хату
Хазяїнувати:
А як же ні, то піду я
Доленьки шукати.
Посходила тая рута
В гаї зеленіє, —
А дівчина-сиротина
У наймах марніє!

За сонцем хмаронька пливе,
Червоні поли розстилає,
І сонце спатоньки зове
У синє море; покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину...
Очам любо... Годиночку,
Малую годину
Ніби серце одпочине,
З Богом заговорить...
А туман, неначе ворог,
Закриває море
І хмароньку рожевою,

І тьму за собою
Розстилав туман сивий
І тьмою німою
Оповіє тобі душу,
Й не знаєш, де дітись.
І ждеш його, того світу,
Мов матері діти!

Як маю я журитися,
Докучати людям,
Піду собі світ-за-очі:
Що буде, те й буде!
Найду долю — одружуся,
Не найду — втоплюся,
Та не продамся нікому,
В найми не наймуся.

Пішов же я світ-за-очі...
Доля заховалась,
А воленьку люди добрі
І не торгували,
А без торгу закинули
В далеку неволю, —
Щоб не росло таке зілля
На нашому полі...

Неначе степом чумаки
У осені верству проходять,
Так і мене минають годи;
А я й байдуже:
Мережаю та начиняю
Таки віршами; розважаю
Дурную голову свою
Та кайдани собі кую,
Як ці добродії дознають...
Та вже нехай хоч розіпнуть,
А я без вірши не улежу:
Уже два годи промережав,
І третій в добрий час почну.

Заросли шляхи тернами
На тую Вкраїну —
Мабуть я її на-віки,
На-віки покинув!
Мабудь, мені не вернутись
Ніколи до-дому,
Мабудь, мені доведеться
Читати самому
Оці думи... Боже милий,
Тяжко мені жити!

Маю серце широкее —
 Ні з ким поділити.
Не дав-еси мені долі —
 Молодої долі,
Не давав еси ніколи
 Ніколи, ніколи!
Не дав серця молодого
 З тим серцем дівочим
Поєднати. Минулися,
 Мої дні і ночі
Без радості молодії —
 Так собі минули
На чужині! Не найшлося
 З ким серцем ділитись,
А тепер не маю навіть
 З ким поговорити.
Тяжко мені, Боже милий,
 Носити самому
Оці думи і не ділить
 Ні з ким, і нікому
Не сказать святого слова
 І душу убогу
Не радовать, і не корить
 Чоловіка злого.
І умерти... О, Господи!
 Дай мені хоч глянуть

На народ отой убогий, —
На тую Україну, —
Не дай мені згинуть
Отут на чужині!

Буває, иноді старий
Не знає сам, чого зрадіє,
Неначе стане молодий
І заспіває, як уміє;
І стане ясно перед ним
Надія ангелом святим,
І зоря, молодість його,
Вітає весело над ним!
Що-ж се зробилося з старим?
Чого зрадів отсе? Того,
Що бачите, старий подумав
Добро якесь комусь зробить.
А що-ж, як зробить? Добре жить
Тому, чия душа і дума
Добро навчилася любить:
Не раз такому любо стане,
Не раз барвінком зацвіте.
От так, буває, в темну яму
Святеє сонечко загляне,

І в темній ямі, як на те,
Зелена травка поросте.

І золотої й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моєї долі молодої.
А иноді така печаль
Оступить душу — аж заплачу!
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі:
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісеньке під тином
Сидить собі в старій ряднині...
Мені здається, що се я,
Що се-ж та молодість моя:
Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленьки! Що так
Даремне, марне пролетять
Його найкращії літа,
Що він не знатиме, де дітись
На сім широкім вольнім світі,
І піде в найми: і колись
Щоб він не плакав, не журився

Щоб він де-небудь прихилився,—
То оддадуть у москалі...

Не молилася за мене,
Поклони не клала
Моя мати; а так сооі
Мене повивала,
Співаючи: „Нехай росте
Та здорове буде!“
І виріс я, хвалить Бога,
Та не виліз в люде.
Лучче було не родити
Або утопити,
Як мав би я у неволі
Господа гнівити.

І досі сниться, під горою,
Між вербами, та над водою
Біленька хаточка; сидить,
Неначе й досі, сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хорошее та кучеряве
Свое маленькеє внуца.
І досі сниться: вийшла з хати
Веселая сміючись мати,

Цілує діда і дитя —
Аж тричі весело цілує,
Прийма на руки і годує,
І спать несе; а дід сидить
І усміхається, і з-тиха
Промовить нишком: „Де-ж те лихо?
Печалі тії, вороги?“
І нищечком старий читає
Перехрестившись „Отче-наш“.
Крізь верби сонечко сіяє
І тихо гасне... День погас, —
І все почило. Сивий в хату
Й собі пішов опочивати.

Огні горять, музика грає,
Музика плаче, завиває!
Алмазом добрим, дорогим
Сіяють очі молодії,
Вітає радість і надія
В очах веселих. Любо їм,
Очам негрішним молодим!
І всі регочуться, сміються,
І всі танцюють. Тільки я,
Неначе заклятий, дивлюся
І нишком плачу, плачу я...

Чого-ж я плачу? Мабуть, шкода,
Що без пригоди, мов негода,
Минула молодість моя.

Пісня.

(На память Ф. І. Черненку).

Ой по горі ромен цвіте,
Долиною козак іде
Та у журби питається:
Де та доля пишасться?

Чи то в шинках з богачами?

Чи то в степах з чумаками?

Чи то в полі на раздоллі

З вітром віється по волі?

Не там, не там, друже — брате!

У дівчини, в чужій хаті,

У рушничку та в хустині

Захована в новій скрині.

Колись дурною головою

Я думав: горенько зо мною!

Як доведеться в світі жить.

Людей і Господа хвалить?

В багні колодою гнилою
Валятись старітисся, гнить,
Умерти — й сліду не покинуть
На обікраденій землі!...
О, горе, горенько мені!
І де я в світі заховаюсь?
Що-день Пилати розпинають,
Морозять, шкварять на огні!...

Ой маю, маю, я оченята —
Нікого, мати та оглядати!
Нікого, серденько, та оглядати!

Ой маю, маю і рученята —
Нікого, матінко, та обнимати!
Нікого, серденько, та обнимати!

Ой маю, маю і ноженята —
Та ні з ким, матінко, потанцювати!
Та ні з ким, серденько потанцювати!

Ой діброво, темний гаю!
Тебе одягає
Тричі на рік... Багатого
Собі батька маєш!

Раз укрне тебе рясно
Зеленим покровом, —
Аж сам собі дивується
На свою діброву,
Надивившись на доненьку.
Любу, молодую,
Візьме її та й огорне
В ризу золотую,
І сповне дорогою
Білою габою, —
Та й спать ляже, втомившись
Турбою такою.

Росли у купочці, зросли;
Сміялись, гратись перестали...
Неначе й справді розійшлись.
Зійшлись незабаром, побрались;
І тихо, весело прийшли,
Душею, серцем неповинії,
Аж до самої домовини.
А між людьми-ж вони жили!
Подай же й нам всещедрий Боже,
Оттак цвісти, оттак рости,
Так одружитися і йти,
Не сварячись в тяжкій дорозі

На той світ тихий перейти, —
Не плач, не вопль, не скрежіт зуба —
Любов безвічну, сугубу
На той світ тихий принести!

Над Дніпровою сагою.
Стоїть явір між лозою,
Між лозою з ялиною,
З червоною калиною.

Дніпро беріг рие, рие,
Яворові корінь мие;
Стоїть старий, похилився
Мов козак той зажурився —

Що без долі, без родини
Та без вірної дружини, —
І дружини, і надії —
В самотині посивіє!

Явір каже: „похилюся,
Та в Дніпріві скупаюся“.
Козак каже: „погуляю,
Та любої пошукаю“.

А калина з ялиною
Та гнучкою, лозиною,

Мов дівчаточка із гаю
Вихожаючи співають —

Повбірані, заквітчані
Та з таланом заручені,
Думки гадоньки не мають —
Вються, гнуться та співають.

—

Л.

Поставлю хату і кімнату,
Садок-райочок насажу,
Посижу я і похожу
В своїй маленькій благодаті,
Та в одині-самотні
В садочку буду спочивати.
Присняться діточки мені,
Веселая присниться мати,
Давне-колишній та ясний
Присниться сон мені... і ти!...
Ні, я не буду спочивати,
Бо й ти приснишся! У малий
Райочок мій з-під-тиха-тиха
Підкрадешся наробиш лиха,
Запалиш рай мій самотний.

—

Не нарікаю я на Бога,
Не нарікаю ні на кого:
Я сам себе, дурний дурю,
Та ще й співаючи. Орю
Світ переліг — убогу ниву,
Та сію слово: добрі жнива
Колись то будуть!... І дурю
Себе так, себе самого,
А більше бачиться, нікого.
 Орися-ж ти, моя ниво,
 Долом та горою,
Та засійся, чорна ниво,
 Волею ясною!
Орися-ж ти, розвернися,
 Полям розстелися,
Та посійся добрим житом,
 Долею полийся!
Розвернися-ж на всі боки,
 Ниво-десятино!
Та полийся не словами,
 А розумом, ниво!
Вийдуть люде жито жати—
 Веселії жнива!...
Розвернися-ж, розстелися-ж,
 Убогая ниво!.

Чи не дурю себе я знову
Своїм химерним добрим словом?
Дурю! Бо лучше одурить
Себе таки, себе самого,
Ніж з ворогом по-правді жити
І все нарікать на Бога!

Минули літа молодії...
Холодним вітром од надії
Уже повіяло. Зима!...
Сиди один в холодній хаті:
Нема з ким тихо розмовляти,
А-ні порадитись, — нема,
А-нікогісінько нема!
Сиди-ж один, поки надія
Одурить дурня, осміє,
Морозом очі окує,
А думи гордії розвіє...
Як ту сніжину по степу...
Сиди-ж один собі в кутку,
Не жди весни, — святої долі!
Вона не зійде вже ніколи
Садочок твій позеленить,
Твою надію оновить,
І думу вольную на волю

Не прийде випустить... Сиди—
І нічогісінько не жди!...

Як би з ким сісти, хліба зїсти
Промовить слово, то воно-б
Хоч і як-небудь, на сім світі,
А все-б таки ялось жилосьь.
Та ба! Нема з ким! Світ широкий,
Людей чимало на землі,
А доведеться одиноким
В холодній хаті кривобокій,
Або під тином простягтись!...
Або... Ні, треба одружитись
Хоча-б на чортовій сестрі!
Бо доведеться одуріти
В самотині... Пшениця, жито
На добрім сіялось лану,
А люде так собі пожнуть
І скажуть: „Десь його убито,
Сердешного, на чужині...“
О, горе, горенько мені!

Тече вода з-під явора
Яром на долину,

Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонька,
Явір молодіє,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.
Теча вода із-за гаю
Та по-нід горою;
Хлюпощуться качаточка
По-між осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.
Тече вода край города —
Вода ставом стала;
Прийшло дівча воду брати, —
Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадितись, кого-б то їм
Своїм зятем звати?

І тут, і всюди — скрізь погано
Душа убога встала рано,

Напряла мало, та й лягла
Одпочивать собі, небога,
А воля душу стерегла:
„Прокинься“, каже, „плач, убога!
Не зійде сонце. Тьма і тьма,
І правди на землі нема!“
Ледача воля одурила
Маленьку душу: сонце йде
І за собою день веде.
І вже тії хребетносилі,
Уже ворухнуться...
І буде правда на землі!...

Зійшлись, побрались, поєднались,
Помолоділи, піросли,
Гайок, садочок розвели
Кругом хатини, і пишались,
Неначе князі; діти грались
Росли собі та виростали...

Дівчаток москалі укралі,
А хлопців в москалі забрали,
А ми неначе розійшлись,
Неначе брались — не єднались.

І день іде, і ніч іде...
І, голову схопивши в руки,
Дивуємося: чому не йде
Апостол правди і науки?!

